

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, א' אלול התשפ"ו

חולין ק"ו – חומרת ביטול נטילת ידיים, והלכות נטילת ידיים

שאלות:

1. נדב לא נוטל מים אחרונים, זה כל כך נורא?

חומרת ביטול מים ראשונים ואחרונים

- כשרב דימי בא מארץ ישראל הוא אמר שמים ראשונים שלא ניטלו – גרמו להאכלת בשר חזיר (החנווני חשב את הקונה לגוי); ומים אחרונים שלא ניטלו – גרמו לכך שהוציאו אישה מבעלה (חכמים ראו עדשים דבוקות בשפמו של בעל האכסניה ומסרו לאשתו את הסימן הזה כדי שתשיב את כספם, וכשגילה הבעל כעס וגירשה).
- כשרבין בא מארץ ישראל הוא אמר שמים ראשונים שלא ניטלו – גרמו להאכלת בשר נבלה; ומים אחרונים שלא ניטלו – גרמו להריגת הנפש (הבעל באותו סיפור הרג את אשתו).
- רב נחמן בר יצחק מביא סימן כדי לזכור מה אמר כל אמורא: "אתא רב דימי אפקה, אתא רבין קטלה". כי רב דימי בא ראשון והוא אמר שהבעל גרשה, וזה הסדר לזכור כי אחרי גירושין יש הריגה אבל לא להיפך.
- רבי אבא ערבב את הנוסחאות ושנה את המחמירות יותר: בראשונים בשר חזיר (שחמור מנבלה, מפני שיש בו שני איסורים, גם חזיר וגם נבלה), ובאחרונים הריגת הנפש (שחמורה מגירושין).

2. שימי נטל ידיים לארוחה במים חמים, הוא יצא ידי חובה?

סוגי מים הכשרים לנטילה

- חזקיה ורבי יוחנן נחלקו לגבי נטילת ידיים במים שחוממו באש (חמי האור):
 - חזקיה (שנחשב כתנא ולכן יכול לחלוק על הבריייתא בדף הקודם): אמר שלא נוטלים מים ראשונים בחמים.
 - רבי יוחנן: חלק ואמר שנוטלים מים ראשונים בחמים (והעיד שכך נהג רבן גמליאל בנו של רבי שהיה אוכל טהרות, וכל גדולי הגליל).
- לגבי נטילה במי מעיינות חמים (חמי טבריא):
 - חזקיה אמר שלא נוטלים מהם בכלי, אבל מטבילים בהם את הידיים (כשמחברים למעיין במקומם ויש שם ארבעים סאה), הגמרא במסכת חגיגה אומרת שטבילת ידיים אפילו יותר מועילה מנטילה.
 - רבי יוחנן: אמר בארבעים סאה אפילו כל גופו טובל בהם, אבל הטבלת ידיו בלבד לא מועילה לנטילת ידיים. הגמרא מקשה אם זה מועיל לכל גופו, איך זה לא מועיל לידיים?
 - רב פפא מסביר את החילוק: שכשהמים מחוברים למעיין – מותר לכל הדעות כמו כל מקוה ומעיין; ולשאוב בכלי וליטול ידיו אסור לכל הדעות, מפני שהמים לא ראויים

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א לשתיית בהמה, ונטילה בכלי תוקנה רק במים שראויים לכך, וזה יותר גרוע ממים שחוממו באש, כי המים האלו מעולם לא היו קרים, ומעולם לא היו ראויים. המחלוקת היא כשהמשיכו את המים בתעלה (בת בירתא) שאין בה ארבעים סאה, והם מחוברים למקווה: **חזקיה** גוזר הטבלה בתעלה משום נטילה בכלי, ו**רבי יוחנן** לא גוזר (כמחלוקת תנאים דומה של **רבי שמעון בן אלעזר** ו**חכמים** לגבי מים שפסולים לשתיית בהמה).

3. יוני אוכל תפוח, הוא צריך ליטול ידיים?

טעמי נטילת ידיים

◦ הגמרא דנה בטעם של נטילת ידיים לחולין:

- **רב אידי בר אבין** בשם **רב יצחק בר אשיאן אמר** שהנהיגו נטילת ידיים לחולין מפני סרך תרומה כי גזרו על סתם ידיים שהן שניות לטומאה, והן פוסלות את התרומה, ועוד משום מצווה.
- הגמרא **שואלת** מה הכוונה משום מצווה? **אביי** אמר שהכוונה היא שמצווה לשמוע דברי חכמים. **רבא**: מצווה מכוח האסמכתא של **רבי אלעזר בן ערך** מן הפסוק: "וְכָל אִשָּׁר יָגַע בּוֹ הִזָּב וְיָדָיו לֹא יִשְׁטֹף בְּמֵיִם". והרי שטיפת ידיים לא מטהרת את הנוגע בזב כי הוא צריך טבילה, לכן הגמרא מעמידה את הפסוק כאסמכתא לנטילת ידיים.

◦ לגבי נטילת ידיים לאכילת פירות:

- **רבי אלעזר** בשם **רבי אושעיא אמר** שלא אמרו נטילה לפירות אלא משום נקיות.
- **רבא סובר** שנטילה לפירות היא רשות. **רב נחמן חולק** וסובר שאין רשות ליטול כי היא גסות הרוח, ולכן אין לנהוג כך.
- מעשה **ברבה בר בר חנה** שהיה עומד לפני **רבי אמי** ו**רבי אסי** ואכלו פירות ולא נטלו ידיהם, וכל אחד בירך לעצמו, ולא טרחו לכבד **לרבה בר בר חנה** ולצרפו איתם לזימון. מכאן למדו שלוש הלכות, שאין נטילת ידיים לפירות, ואין מזמנים על הפירות, ושניים שאכלו מצווה לחלוק ולברך בנפרד כששניהם יודעים לברך; אבל אם אחד תלמיד חכם ואחד בור – התלמיד החכם מברך ומזכה את הבור.

4. ראובן שם לב ששמשון נטל ידיים ולא שפך מים על כל כף היד, האם הוא צריך להעיר לו?

גבול הנטילה ביד, וחציצה

◦ הגמרא דנה בשיעור גבול הנטילה ביד:

- **רב אמר**
 - לחולין – עד הפרק **השני** (באמצע האצבעות);
 - לתרומה עד הפרק **השלישי** דהיינו של חיבור האצבעות לכף היד,
 - ולקידוש ידיים ורגליים במקדש – עד הפרק העליון כלומר, עד מקום חיבור היד לזרוע.
- **שמואל אמר** בין לחולין ובין לתרומה – להחמיר גם בחולין, עד הפרק השלישי לחומרא.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- **רב ששת אמר** בין לחולין ובין לתרומה – עד הפרק השני לקולא.
- **בר הדיא העיד על רבי אמי** וגם **רבי מיישא** נהג להחמיר **כשמואל**, שגם בחולין נוטלים עד הפרק השלישי, וזה לא רק **לרבי אמי** בגלל שהיה כהן שרגיל בתרומה, כי **רבי מיישא** נהג כך אף שהיה לוי.
- הברייתא מוסיפה שכל דבר שחוצץ בטבילת הגוף – חוצץ גם בנטילת ידיים לחולין ובקידוש ידיים ורגליים במקדש.
- **רב אמר** בסוף הדף, שאדם יכול ליטול את ידיו בבוקר ולהתנות שהנטילה הזו תועיל לו לכל היום כולו, ובלבד שישמור על ידיו מלהתלכלך ומלהטמא. **רבי אבינא** הורה כן לבני מקום מסויים שהמים לא היו מצויים אצלם.
- והגמרא מביאה שתי אפשרויות האם מה שאמר **רבי אבינא** חולק על דברי **רב**, או שגם **רב** אמר את דבריו רק בשעת הדחק.